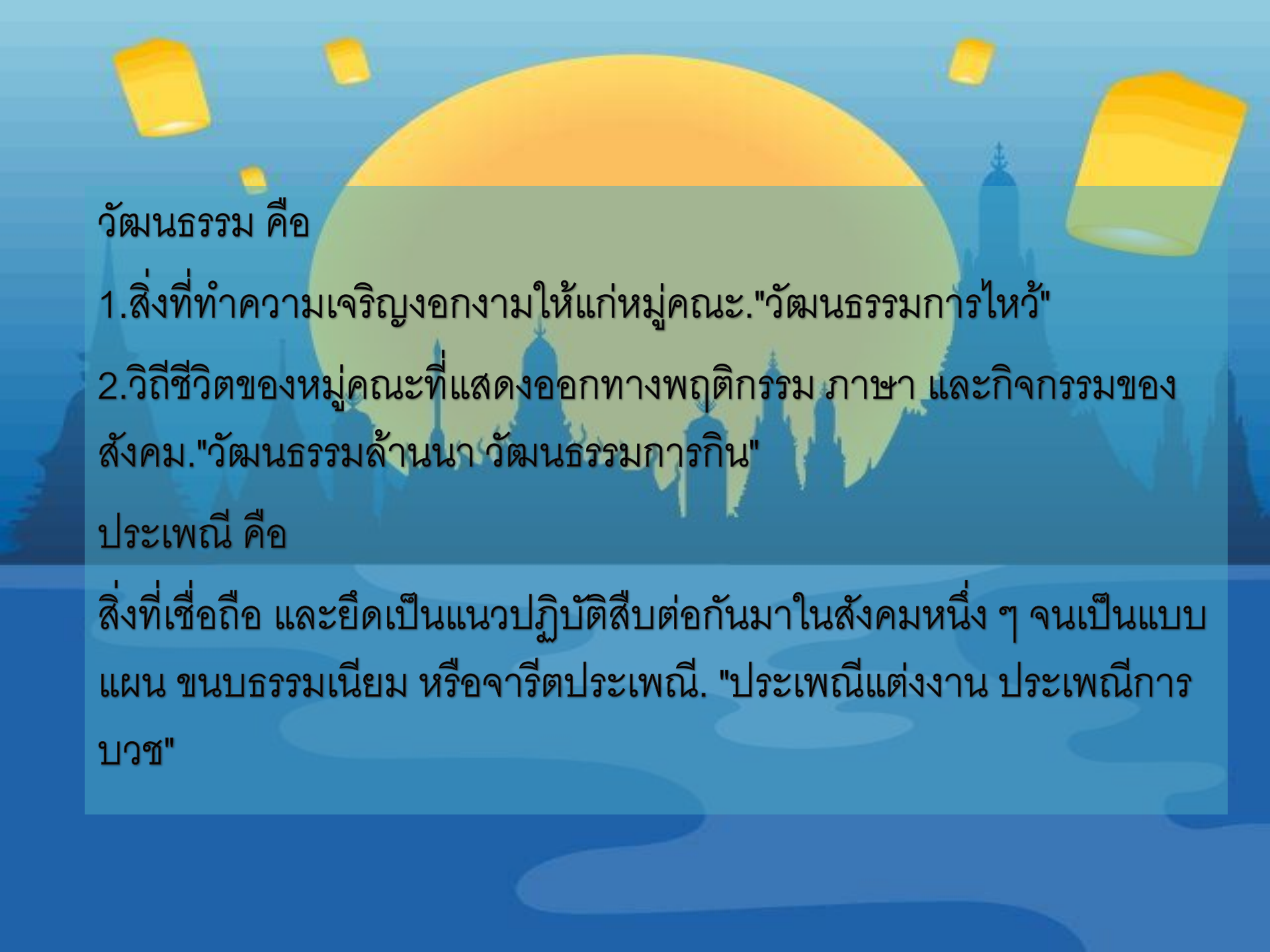

The background is a stylized illustration of a Thai festival scene. In the upper half, several yellow, cylindrical floating lanterns (khom) are shown against a dark blue night sky. Some are lit, with small flames visible at the bottom. In the lower half, there is a body of water reflecting the sky. On the water, there are several lotus-shaped floats. Some are pink and some are green, each holding a lit candle and several incense sticks. In the background, the silhouettes of Thai temples and stupas are visible against the horizon. The overall color palette is dominated by blue, yellow, and green.

งานใบตองใน วัดนธรรมและ ประเพณีไทย

ครูผู้สอน นางสาวอัจฉรา ศรีสร้อย

วัฒนธรรม คือ

1. สิ่งที่ทำความเจริญอกงามให้แก่หมู่คณะ."วัฒนธรรมการไหว้"
2. วิธีชีวิตของหมู่คณะที่แสดงออกทางพฤติกรรม ภาษา และกิจกรรมของสังคม."วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมการกิน"

ประเพณี คือ

สิ่งที่เชื่อถือ และยึดเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมหนึ่ง ๆ จนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี. "ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการบวช"

ประวัตินานโบราณ

คนไทยรู้จักนำโบราณหรือโบราณไม้มาห่ออาหารหรือสิ่งของต่างๆ ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนถึงประดิษฐ์ให้มีรูปร่างหรือรูปทรงสวยงาม มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานพิธีตามประเพณีไทยต่างๆ เช่น การทำบุญในวันสำคัญ ยังมีวิธีการทำที่พิถีพิถันและสวยงามมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อันเป็นการแสดงฝีมืออดทนให้น่าชื่นชมยินดี

เป็นการหายากที่จะบอกงานประดิษฐ์ใบตองมีมาตั้งแต่สมัยใด ใครเป็นผู้ริเริ่ม และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแขนงนี้ แต่ปรากฏเป็นหลักฐานในสมัยสุโขทัย จากหนังสือเรื่องตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์หรือนางนพมาศว่า ได้มีการจัดตกแต่งดอกไม้เป็นที่แพร่หลายในสมัยนั้น ครั้นนางนพมาศ ได้ถวายตัวเข้าเป็นสนมของสมเด็จพระร่วงเจ้า เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พุทธศักราช 1907 และได้ประดิษฐ์โคมลอยน้ำเป็นรูปดอกบัวตกแต่งด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ ผลไม้แกะสลัก ฐานเทียนและโคมไฟ เมื่อสมเด็จพระร่วงเจ้าทอดพระเนตรเห็นก็ทรงชมว่างามประหลาด เมื่อสอบสวนว่าเป็นฝีมือใคร จึงได้บัญญัติแบบฉบับการทำโคมรูปดอกบัวในวันเพ็ญเดือน 12 ขึ้น ต่อมาได้มีการประดิษฐ์คิดค้นดัดแปลง แกะไขกระถางลอย ซึ่งเย็บด้วยใบตองขึ้นมาในรูปที่แตกต่างกันมากมายหลายชนิด ดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

ด้วยหลักฐานนี้ แสดงให้เห็นชัดว่าบรรพบุรุษของเรามีศิลปะในการประดิษฐ์ดอกไม้ ใบไม้ ผลไม้ และวัสดุต่างๆ มาก่อนกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี แต่ไม่มีผู้ใดเขียนไว้เป็นหลักฐานให้อนุชนรุ่นหลังได้ค้นคว้า งานใบตองเป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะอันน่าภาคภูมิใจของบรรพบุรุษแต่โบราณสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจซึ่งประกอบด้วย ความละเอียดอ่อนประณีตบรรจง สวยงามเป็นระเบียบ และความช่างคิดรู้จักดัดแปลงนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทุกบ้านเรือนในสมัยนั้นมา สร้างสรรค์ หรือประดิษฐ์ให้เป็นสิ่งสวยงามและมีประโยชน์

คุณค่าของงานใบตอง

คุณค่าของงานใบตองนั้นมีมากมายทั้งในชีวิตประจำวัน โอกาสพิเศษและการธรรมรังศิลป์วัฒนธรรมและประเพณีไทย ตลอดจนช่วยให้เกิดความสุขทางใจและยังเป็นอาชีพได้

1. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

1.1 ใช้ใส่อาหาร ห่ออาหาร ห่อขนม ห่อของ ห่อผัก ห่อดอกไม้ ช่วยให้สดทนนาน

1.2 ช่วยให้ขนมและอาหารสีสวยและมีกลิ่นหอมชวนรับประทาน

2. ประโยชน์ในโอกาสพิเศษ

2.1 งานวันสำคัญ ประดิษฐ์ภาชนะใส่ดอกไม้ ขนม ผลไม้ และใส่อาหารนำไปให้บุคคล ซึ่งเคารพนับถือ ในวันคล้ายวันเกิด วันปีใหม่ วันขึ้นบ้านใหม่ วันประสบความสำเร็จ วันฉลองโชคชัย วันเยี่ยมไข้ หรือ แม้แต่วันจากไป

2.2 งานประเพณีนิยม ชาวไทยนิยมประดิษฐ์ผลงานดอกไม้ใบตองแบบประณีตศิลป์ใช้ในงานพิธีเช่น พานขันหมาก ขันหมั้น ขันสินสอด พานรับน้ำสังข์ บายศรี กระถางลอย ใช้ในงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นประเพณีที่งดงามของชาวไทยที่ควรจะฟื้นฟูและรักษาไว้

2.3 งานพิธีทางศาสนา เช่น พานดอกไม้ธูปเทียน กระถางดอกไม้ แต่งเทียนพรรษา กระถางธูป เติงเทียน เป็นต้น

3. ประโยชน์ในสร้างสรรค์ศิลปะมรดกของชาติ

ผลงานประณีตศิลป์เป็นศิลปะมรดกแขนงหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยเพราะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความละเอียด ประณีต อ่อนโยน มีระเบียบ มีความสง่างาม มีความงามแบบวิจิตรพิสดาร ที่ไม่มีชาติใดในโลกมีเหมือน

4. ช่วยให้จิตใจสงบร่มเย็น

การนำใบตองมาประดิษฐ์เป็นสิ่งสวยงามย่อมนำมาซึ่งความเพลิดเพลิน ความสงบร่มเย็นแห่งจิตใจ เพราะจิตใจมีสมาธิ ความคิดก็เกิดจินตนาการ ผู้ที่ทำงานใบตองจะเป็นผู้ที่มีอารมณ์ดี คิดแต่สิ่งที่ดีงาม อันนำมาซึ่งความประพุดติชอบ

5. เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง

ถ้ามีใจรักงานด้านนี้และมีงานอื่นเป็นหลักอยู่ก็ใช้เป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพรองช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว หรือถ้ามีใจรักมาก ๆ ก็ใช้เป็นอาชีพหลักได้

การเลือกใช้ใบตอง

1 ใบตองที่ใช้ในการเย็บงานฝีมือควรเลือกใบตองกล้วยตานี เพราะมีความนุ่มเหนียว ไม่เปราะไม่ฉีกขาดง่าย ใบมีขนาดใหญ่ มีความหนาบางพอเหมาะ สีเขียวสวยและเป็นมัน

2 การฉีกใบตองควรใช้ปลายเข็มหมุดจิกแล้วฉีก ขึ้นที่ใช้เป็นแบบควรใช้ แผ่นเดียวตลอด และอย่าฉีกซ้อนกันหลายชั้น เพื่อขนาดจะได้ไม่ คลาดเคลื่อน

3 การทำความสะอาด ควรใช้ผ้าฝ้ายชุบน้ำหมาดๆ เช็ดตามรอยริ้วใบตองให้สะอาด ก่อนที่จะนำมาประดิษฐ์ เพื่อที่จะได้งานที่สะอาด เรียบร้อย สวยงาม

4 การเก็บรักษา ถ้าต้องการให้งานใบตองสดทนนาน เมื่อเย็บเสร็จแล้ว ควร แช่น้ำแกว่งสารส้มไว้สักครู่ หรือแช่น้ำธรรมดาอย่างน้อย 3 ชั่วโมง แล้วนำ มาคลุมไว้ด้วยผ้าชื้น ถ้ามีตู้เย็นให้งานใส่ถุงพลาสติก พรมน้ำผูกปากถุงแล้วนำไปแช่ในตู้เย็น

อุปกรณ์ที่ใช้ในงานใบตอง

1. **ใบตอง** ที่เหมาะสมสำหรับงานฝีมือ ควรใช้ใบตองตานีหรือใบตองจากกล้วยตานี เพราะมีคุณสมบัตินุ่มเหนียวไม่ฉีกแตกง่าย มีสีเขียวเข้ม เส้นทางตองมีแนวตรง ทางตองกว้าง การเลือกใบตองตานี ควรเลือกใบตองที่มีทางยาว ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป ถ้าใบตองยังสดอยู่ให้นำมาผึ่งลมเพื่อให้ใบตองหายกรอบก่อน

2. **กรรไกร** ที่เหมาะสมสำหรับงานใบตอง ควรเป็นกรรไกรที่มีรูปทรงเหมาะสม มีน้ำหนักเบา สะดวกในการใช้เช่น กรรไกรจิ้นแดงเหมาะสำหรับตัดใบตองหนาๆ

3. **เข็ม** เข็มเหมาะสมสำหรับงานใบตองคือ เข็มเบอร์ 8 หรือเข็มเบอร์ 9 เลือกใช้ขนาดยาวมีรูเข็มกว้าง สะดวกในการร้อยด้าย

4. **ด้าย** ที่ใช้งานในงานใบตองคือด้ายเบอร์ 60

5. **เข็มหมุด** งานใบตองที่ใช้เข็มหมุดส่วนมากเป็นงานกระทงลอย หรือกระเช้าใช้ยึดกลีบแต่งกับตัวกระทงควรเลือกเข็มหมุดชนิดตัวเล็กยาว

6. ผ้าขาวบาง เมื่องานโปตองสำเร็จใช้ผ้าขาวบางชุบน้ำ 2 ชั้นห่องานโปตองให้เรียบร้อย

เป็นชิ้นงาน

7. ผ้าเช็ดโปตองใช้ผ้าฝ้ายที่นุ่มดูดซับน้ำได้ดีเช็ดทำความสะอาดโปตอง ก่อนนำมาเย็บ

8. ที่ฉีดน้ำเลือกที่มีละอองเล็กและพ่นน้ำได้ดี ขนาดเหมาะสมมือ

9. ไม้กลัดขนาดเล็กแหลม แข็งแรง ใช้ไม้ติดผิวและใกล้ผิว

10. ยางลบอย่างแข็ง ยางลบเนื้อแข็ง ๆ ใช้สำหรับกดเข็มหมุดแทนนิ้วมือ

11. ไม้บรรทัดเลือกที่เห็นเส้นและตัวเลขที่ชัดเจน

นอกจากนี้บางครั้งต้องใช้คีม ปากคีม ลวด กรรไกรตัดลวด มีดคัทเตอร์ วงเวียน เขียง ถาด กะละมัง

ตัวอย่างงานประดิษฐ์จากใบตอง

งานใบตองเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึง
ความละเอียดอ่อนสวยงามและการช่างประดิษฐ์ของบรรพชน
ไทยในสมัยโบราณที่ได้อุบัติการนำใบตองมาห่ออาหารรวมถึง
การประดิษฐ์งานใบตองอย่างวิจิตร

"พานบายศรีชั้น โตกยักร่องฟ้าไตร "

อันใหญ่ที่สุด

"พานบายศรีขัน โตกยักษ์ " อันใหญ่ที่สุด

บายศรี หมายถึง เครื่องเซ่นขวัญ หรือรับขวัญทำด้วยใบตอง
รูปคล้ายกระทงเป็นชั้นๆมีขนาดใหญ่เล็กสอปขึ้นไปตามลำดับ
เป็นชั้น 3ชั้น 5ชั้น 7ชั้น 9 มีเสาปักตรงกลางเป็นแกนมีเครื่อง
สังเวทวางอยู่ในบายศรี และมีไข่ขวัญเสียบอยู่บนยอดบายศรีมี
หลายอย่าง เช่น บายศรีปากชาม บายศรีใหญ่

บาย หมายถึง ข้าว

ศรี หมายถึง สิри

- รวมความ หมายถึง ข้าวอันเป็นสิริ หรือ ข้าวขวัญ
- บายศรีปากชาม หมายถึง บายศรี ตองที่จัดวางปากชามบายศรี เป็นบูชา บวงสรวง เทวดา ภูชาครุ หรือ ทำขวัญ ลักษณะเป็นสำหรับใส่อาหารประดิษฐ์ด้วยใบตองและ ดอกไม้อย่างสวยงามบายศรีที่ทำเสร็จถือเป็นของสูง

รูปแบบงานใบทอง

รูปแบบการประดิษฐ์งานใบทอง ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน
มีมากมายหลากหลายรูปแบบซึ่งจะนำเสนอรูปแบบใหม่ๆ
เพื่อให้เข้ากับโอกาสต่างๆในยุคปัจจุบัน

ภาชนะใบทอง

ภาชนะใบทองทำขึ้น เพื่อประดิษฐ์เป็นภาชนะรูปทรง
ต่างๆด้นนั้นใบทองต้องสัมผัสกับอาหาร ต้องเช็ดทำความสะอาด
สะอาดก่อนนำมาประดิษฐ์ชิ้นงาน เช่น จาน กระถาง กระเช้า
เป็นต้น

พานะสำหรับใส่อาหาร

ภาชนะตักแต่งเทียนพรรษา

ภาชนะกระเช้าดอกไม้

พานไหว้ครู

เป็นพานดอกไม้ใบตองทำขึ้นเพื่อใช้สำหรับนำไปกราบหรือไหว้ครูอาจารย์เพื่อความเคารพโดยกตเวทิตาคุณ ระลึกถึงบุญคุณของอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ วิทยาการต่างๆ ให้แก่ศิษย์

พานไหว้ครู

พานไหว้ครู

พานชั้นหมาก

ชั้นหมากเป็นพานที่จัดตกแต่งเครื่องชั้นหมากต่างๆ ลงไปในพานให้สวยงามถูกต้องตามประเพณีไทย เช่น เครื่องมงคล ข้าวเปลือก ข้าวตอก ถั่วทอง งาดำ ถุงเงินถุงทอง ใบไม้มงคล ดอกไม้มงคล หมาก พลุ ใบเงิน ใบทอง ใบนาก

กระทงดอกไม้

กระทงดอกไม้ประดิษฐ์คล้ายกระทงลอยแต่ขนาดเล็กกว่า มีกรวยครอบในกระทงมี การจัดดอกไม้เป็นพุ่มหรือเรียกว่า กระทงไหว้ พานไหว้ผู้ใหญ่ พานดอกไม้ธูปเทียนแพ

พานธูปเทียนแพ

กระทงลอย

ในวันลอยกระทง ผู้คนจึงคิดประดิษฐ์กระทงเพื่อใช้ลอยเป็นรูปต่างๆ วัสดุได้จากธรรมชาติ เช่น ใบตอง ใบกระป้อ หมากผู้ หมากเมีย หยวกกล้วย ผักตบชวา ดอกดาวเรือง ดอกพุด เป็นต้น

